

KENT RUHU VE KÜLLİYE

Mustafa Çevik

Kent kelimesi **cent** veya **centrum** kelimesinin Türkçeye aktarımıdır. Grekçedeki **kantoin** ve eski İngilizcedeki **kentish**sözcüklerinden tutun batı dillerinde onlarca versiyonu ve farklı kullanımı vardır. Ama hepsinin neredeyse ortak çağrışımı “**merkez**”iliktir. Bir şeyin merkezi, orta noktası veya etrafında dönülen yer gibi anlamlar içerir bu kelime.

Hatta Hint-Avrupa dil ailesinde bu kelimenin izini sürdürdüğümüzde bir çok **İrani**(Farsi değil) dildeki **kend** ve **gund** kelimesine dayandırılabilceğini de rahatlıkla söyleyebiliriz. O nedenle aslında bu gün halk arasında yapılan **kentli** ve **gundi**(köylü) ayrımının çok büyük bir ayrım olmadığı, aradaki farkın **mahiyet farkı** değil sadece **derece farkı** olduğu açıktır. Ancak bu farklı bir yazının konusudur, geçelim.

Kent denildiğinde yaşamın, ekonominin, yönetimin ve kültürün merkezileştirildiği alan diye tanımlayabiliriz. Bir yerleşim yerinde elbette merkezilik ve merkezden yönetmek ve yönlendirme düşünülebilir. Ancak burada iki şey gözden kaçırılmamalıdır:

Birincisi merkezin felsefesinin ne olduğu. İkincisi ise merkezi müdahalenin ne oranda olduğu. Yani özgürlüklerin ne oranda müdahaleye maruz kaldığı önemli olduğu gibi müdahalenin nasıl bir zihniyet ve niyet ile yapıldığı da önemlidir.

Mesela **Hitlerci** bir mantıkla faşist ve ırkçı bir yönelimle yönetimler merkezileştirileceği gibi kent **Farabi'nin** ütopyasında tasarlandığı gibi erdemli yaşama yönlendirilmesi niyetiyle de merkezileştirilmesi mümkündür. Bu ikisi arasında çok büyük fark vardır. Biri kentin sömürülmesi ve suiistimali için merkezi yapıyı devreye sokarken öteki erdemli bir toplum tasarımı için merkeziliği devreye sokmuş oluyor.

Bu gün Türkiye'de ve dünyada kentler hangi anlayış ile “**merkezileştirilmektedir**” bunu düşünmek gerekir. Kentlerin bir istikamet ve ruh olmaksızın yönetilmemesi durumunda halklar giderek değerler ve inançlar bazında fesada uğrayacak, toplumsal kaos ve çözülme durumu kaçınılmaz olacaktır. Kentlerin mutlaka bir manevi istikamet ve ruh ile yönlendirilmesi gerekir. Bu istikameti belirleyecek olan “**külli**” bakış ve “**külliye**” mantığı olmalıdır. **Kül** kelimesi bilindiği gibi **toplam** ve **bütün** anlamlarına gelir. Bizdeki Külli İrade ifadesi İlahi irade anlamında halk arasında bilinen bir kelimelidir. Bu doğrultuda kent külliye ilişkisini düşünülüyordu kentin bir “**külli**” ruh ile dönüştürülmesi ve yönetilmesi gerekir. Aksi durumda **kent/gund** sadece seküler ilişkiler ve ihtiyaçlar nedeniyle bir araya gelmiş dayanışma topluluğundan öteye gitmez.

Kültürümüzde kentlerin sadece seküler ihtiyaçlar ve ilişkiler nedeniyle bir araya gelmiş topluluk olarak düşünülmesi ve kentlerin böyle bir anlayış ile yönetilmesi düşünülemez. Mutlaka kentlerin bir istikameti ve ruhu olmalıdır. Bu da “**küllî ruh**”tur denilebilir. Kişilerden, nesnelere ve ihtiyaçlardan doğan küçük “cüz”lerin yönettiği kent mantığı aslında bir tür **putperest kent anlayışı**dır. Kenti yöneten “**küllî ruh**” gözden kaçırılır ise eğer, seküler unsurların kutsanarak yüceltilmesi ve yeni kutsalların üretildiği **mekânlara** dönüşür.

Kentin tasarımı ve yönetimi eğer, daha önceki yazımızda belirttiğimiz gibi, salt **estetik** ve **yarar** ilkesine dayalı bir anlayış ile sürdürülür ise “**iyi**”nin ve “**erdem**”in ıskalandığı kentlere dönüşür. İnsan kendini başıboş bıraktığını sandığında kenti sadece ekonomik amaçlar ve araçlar doğrultusunda dönüştürür. Onun için rahatlıkla denilebilir ki kent yönetimi ve tasarımı tamamen bir medeniyet tasavvuru ile ilişkilidir. Kentinizi nasıl yönettiğiniz sizin gelecekteki toplum ve medeniyet anlayışınızı da belirleyecektir.

Bu gün kente turist çeken bir belediye bununla çok övünebiliyor. Kentlerin kimliği denilince kenti özel kılan müzik, gastronomi, mimari, edebiyat vs. alanlarında öne çıkan görünümü akla geliyor. Elbette kentlerin kimlikleri önemlidir. Ama her kentin kendine özel kimliğinin dışında bir de bütün kentlerin sahip olması gereken bir “**erdemli toplum**” amacı olmalıdır. Bu doğrultuda yol alırken ne kent kimliği ne de “**Unesco Yaratıcı Şehirler Ağı**” gibi projeler bunun önüne geçmemelidir. Çünkü her ikisinde de temel amaç insan değil, mana değil, erdem hiç değildir. Bütün bu kent konseptlerinin ortak yönü kalkınma ve sürdürülebilir ekonomik ve ekonomik getiri gibi seküler ve her an değişebilir projelerdir.

Küllî mantık ve külliye mantığı ile kente ve kentlilere daha yüksek hedefler konmalıdır. Bir arada yaşamanın tek amaca ihtiyaçları gidermenin kolay yolunu bulmak olmamalıdır. Bir arada yaşamanın temel amacı manevi kalkınma ve **sürdürülebilir bir erdem** ve ruh hali olmalıdır. Toplumlar ve kentler başıboş bırakılmamalıdır.

Kentin yolları, alt yapısı, kültür merkezleri, mimarisi, eğlence ve dinlenme mekânları tasarlanırken bu “sürdürülebilir erdem” gözden kaçırılmamalıdır. Mekân bilindiği gibi “**olunun yer**” veya insanın “**olmakta olduğu yer**” anlamına gelir. Olmakta olduğumuz yer, yani “**mekân**” tasarlanırken nasıl olmamız gerektiği de göz önünde bırakılmalıdır. “**Bırakınız insanlar istediği gibi yapsınlar, olsunlar**” demek serbest piyasanın ve liberalizmin fetişleridir. Bu söylemler salt özgürlük merkezli masum çağrılar değildir. İçinde **yeni bir din** ve yeni bir yaşam tarzı barındıran anlayışlardır. Kent tasarımı ve mekânı, olmayı bu piyasa fetişine bırakmak doğru değildir.